

LATVIJAS SKOLĒNU KOMPETENCE UN IESAISTĪŠANĀS LASĪŠANĀ PISA 2018 REZULTĀTU SKATĪJUMĀ

Reading Competence and Engagement of Latvian Students in the View of OECD PISA 2018 Results

Ilze Kangro

University of Latvia, Latvia

Andris Kangro

University of Latvia, Latvia

Rita Kiseļova

University of Latvia, Latvia

Abstract. *Students' reading competence determines the achievements of learners in all areas of school education as well as in their further education, professional activity and life. The results of the OECD Program for International Student Assessment - OECD PISA 2018 confirm the need to improve reading competence in Latvia (OECD, 2019). The aim of the study is to analyze the achievement of Latvia's fifteen-year-old students in OECD PISA 2018 and the previous international program cycles in relation to students' reading engagement and its changes. Reading engagement significantly influences not only students' reading competence but are in themselves one of the goals of modern education (Guthrie & Wigfield, 2000; Guthrie, Klauda, & Ho, 2013). The study will use the OECD PISA international databases for statistical analysis the data of Latvia and other countries for comparisons with OECD averages, and especially with the attitudes and achievements of Estonian and Finnish students. The analysis of the first results shows that the promotion of reading engagement among Latvian students, especially boys, is one of the factors for increasing reading competence.*

Keywords: *engagement in reading, OECD PISA 2018, reading competence.*

Ievads

Introduction

Skolēna sasniegtais lasīšanas kompetences līmenis nosaka viņa sasniegumus visās skolā apgūstamajās jomās un arī turpmākajā izglītībā, profesionālajā darbībā un dzīvē. Savukārt, skolēna lasīšanas kompetence attīstās ciešā savstarpējā ietekmē ar viņa iesaistīšanos lasīšanā. Pētījuma mērķis ir analizēt jaunākos datus par skolēnu iesaistīšanos lasīšanā (reading engagement), tās izmaiņu tendences un lasīšanas kompetences un iesaistīšanās lasīšanā savstarpējo ietekmi, izmantojot

Latvijas, Igaunijas un Somijas piecpadsmitgadīgo skolēnu rezultātus OECD PISA 2018 (Organisation of Economic Co-operation and Development Programme for International Student Assessment 2018) un OECD PISA 2009 ciklā. Pētījuma jautājumi: 1) Kāda ir skolēnu iesaistīšanās lasīšanā atbilstoši jaunākajiem PISA 2018 datiem un kādas ir tās izmaiņu tendences salīdzinājumā ar PISA 2009 rezultātiem? 2) Kāda ir skolēnu lasīšanas kompetences un iesaistīšanās lasīšanā savstarpējā ietekme PISA 2018 un PISA 2009 pētījumos? Jaunākā pētījuma – PISA 2018 salīdzinājumam izvēlēts PISA 2009 cikls, jo arī tajā galvenā satura joma bija lasīšana. Igaunija un Somija salīdzinājumam izvēlētas kā valstis ar ļoti augstiem skolēnu sasniegumiem OECD PISA programmā, kuras abas ir mūsu reģiona valstis. Igaunija ir Latvijas kaimiņvalsts, ar kuru mūs saista būtībā kopīga izglītības sistēma zināmā vēstures posmā līdz mūsu valstu neatkarības atgūšanai 1991.gadā. Pašreiz visu trīs valstu un izglītības sistēmu attīstība norit ES un OECD organizāciju ietvaros.

Pētījumā izmantotās metodes: literatūras analīze, skolēnu sasniegumu PISA 2019 un PISA 2009 lasīšanas testā un viņu aptaujas anketās izteikto viedokļu par savu iesaistīšanos lasīšanā analīze dažādos aspektos, izmantojot aprakstošās statistikas metodes.

Pētījuma teorētiskais pamatojums un rezultāti *Theoretical background and results of the research*

Terminu “lasīšanas kompetence” šī raksta autori lieto OECD PISA programmā definētajā nozīmē – tā ir tekstu izpratne, izmantošana un izvērtēšana, lai sasniegtu savus mērķus, pilnveidotu savas zināšanas un potenciālu un piedalītos sabiedrības dzīvē (OECD, 2009; OECD, 2017). OECD PISA publikācijās angļu valodā joprojām tiek lietots termins “reading literacy”, lai gan vairākos darbos ir analizēta un pamatota nepieciešamība pārejai uz terminu “reading competence” (“konverģence uz terminu kompetence” – raksta D.S. Rychen un L.H. Salganik (Rychen & Salganik, 2003; OECD, 2018). OECD PISA īstenotāji Latvijā jau kopš OECD PISA pirmā cikla – PISA 2000 pamatoja un sāka lietot terminu “lasīšanas kompetence” (līdztekus ar terminiem “matemātikas kompetence” un “dabaszinātņu kompetence”) (Kangro & Geske, 2001; Geske, Grīnfelds, Kangro, Kiseļova, & Mihno, 2015). Savukārt, D. Namsone un Z. Oliņa raksta, ka “pieejamajā literatūrā latviešu valodā termins *reading literacy* (angl.) tiek tulkots kā lasītprasme, lasīšanas kompetence vai tekstpratība, ko var uzskatīt par sinonīmiem” (Namsone & Oliņa, 2018, 66.lpp.). Lasīšanas kompetences mērīšanai OECD PISA programmā tiek izstrādāti un izmantoti testi, kuros skolēnu sasniegumi tiek izteikti punktos attiecīgajā skalā. Viena no OECD PISA programmas pamatīpašībām ir rezultātu salīdzināmība atkārtotos ciklos, kas tiek nodrošināta ar zināmas daļas testa uzdevumu

atkārtošanu un attiecīgu datu apstrādi (Geske, Grīnfelds, Kangro, Kiseļova, & Mihno, 2015).

OECD PISA pētījumu programmā kā viens no būtiskiem ar skolēnu lasīšanas kompetenci saistītiem faktoriem tiek pētīta viņu iesaistīšanās lasīšanā (engagement in reading), kura, savukārt, ietver gan ar lasīšanas motivācijas elementiem, gan ar lasīšanas paradumiem saistītus aspektus (OECD, 2009; Guthrie, Klauda, & Ho, 2013). Šāda pieeja ir gan teorētiski pamatota (Ryan & Deci, 2000), gan balstās uz PISA 2000, PISA 2009 un PISA 2018 ietvaros veiktajiem mērījumiem, kuri liecina par lasīšanas kompetences un iesaistīšanās lasīšanā relatīvi ciešo savstarpējo ietekmi katrā no pētījuma dalībvalstīm. PISA 2018 teorētiskajā ietvarstruktūrā, savukārt, ir definēts, ka iesaistīšanās lasīšanā OECD PISA kontekstā nozīmē motivāciju lasīt un tā sastāv no emocionālajām un uzvedības pazīmēm, kas ietver interesi par lasīšanu, kontroles sajūtu (iespēju izvēlēties to, ko lasa), iesaistīšanos lasīšanas sociālajā dimensijā un daudzveidīgu un biežu lasīšanas praksi (OECD, 2017). OECD PISA programmas ietvaros iesaistīšanās lasīšanā tiek mērīta ar aptaujas jautājumiem un to grupām par skolēnu interesi lasīt savam priekam vai pildot skolas uzdevumus, par to, cik ilgi skolēni lasa savam priekam, ko viņi lasa, vai runā par izlasīto ar citiem cilvēkiem un tml. Turpmāk šajā rakstā veiktajā OECD PISA pētījumu datu analīzē un to interpretācijā tiks lietota OECD pieeja attiecībā uz skolēnu iesaistīšanos lasīšanā un skolēnu lasīšanas kompetences jēdzieniem, kas, protams, neizslēdz nedaudz atšķirīgu pieeju un terminoloģijas nianse zemāk aplūkotojos citos teorētiskajos avotos.

Skolēnu iesaistīšanās lasīšanā un motivācija lasīt ir komplekss jautājums, “izglītības fenomēns” (Guthrie & Coddington, 2009), jo mūsdienu izglītībā un kultūrā lasīšanai ir nozīmīga loma un “pēdējos gados aizvien vairāk tiek novērtēta lasītprasmes loma sabiedrības ekonomiskajā attīstībā” (Lazdiņa, 2019); lasīti tiek žurnāli un avīzes, visdažādākie dokumenti un grāmatas, ne tikai daiļliteratūra, e-grāmatas, SMS, e-pasti, čati, blogi, tvīti u.c. Vairāki pētnieki lasīšanas kompetenci tieši saista ar cilvēku ienākumiem un spēju strādāt noteiktās profesijās (Kirsch, Braun, Yamamoto, & Sum, 2007), lasīšanas kompetence daudzējādā veidā ietekmē skolēna sekmes ne tikai dzimtajā valodā un literatūrā, bet arī svešvalodās, ģeogrāfijā, ekonomikā, vēsturē, matemātikā, bioloģijā, fizikā, ķīmijā un daudzos citos priekšmetos.

Lasīšanas motivāciju var definēt kā varbūtību iesaistīties lasīšanā vai izvēlēties lasīt. Iesaistīšanās perspektīva ir saistīta ar motivāciju, un tai ir spēcīga ietekme uz praksi (Gambrell, 2011b). Skolēnu motivācija lasīt un skolēnu iesaistīšanās lasīšanā ir daudzšķautnaina, jo skolēni kā indivīdi ir dažādi un viņu intereses ir ļoti daudzveidīgas, viņi var vēlēties lasīt dzeju, dziesmu tekstus, vēsturiskus pētījumus un tekstus, biogrāfijas, stāstus, romānus, zinātniskās fantastikas sacerējumus ne tikai dzimtajā, bet arī svešvalodās. Tā kā plašs interešu

un zināšanu spektrs ir saistīts ar lasīšanu, varam pieņemt, ka motivācija ir neatņemama lasīšanas interešu veicināšanas sastāvdaļa (Guthrie & Coddington, 2009) un vienam indivīdam var būt vairākas motivācijas lasīt kādu literāro darbu, lietišķo tekstu vai avotu. Lasīšanas motivācija ir indivīda personīgie mērķi, vērtības un uzskati attiecībā uz lasīšanas tēmām, procesiem un rezultātiem (Guthrie & Wigfield's, 2000). Skolēna motivācija lasīt ir cieši saistīta ar viņa sasniegumiem (Wang & Guthrie, 2004), savukārt panākumus guvušie skolēni daudz labprātāk un aktīvāk iesaistās lasīšanā, strādā vairāk, neatlaidīgāk pārvar grūtības un sasniedz augstāku lasītprasmes līmeni.

Lai veicinātu skolēnus vairāk iesaistīties lasīšanā, pētnieki uzsver, ka skolēnam jānodod iespēja izvēlēties, ko lasīt, kā lasīt un kādam mērķim lasīt. Ja skolēni tekstu novērtē kā ļoti interesantu, tad viņi to vērtē pozitīvāk un precīzāk uztver lielāku teksta daļu nekā tad, ja teksts tiek uzskatīts par mazāk interesantu, pat tad, ja tiek pārbaudītas iepriekšējās zināšanas. Savukārt dažādu klašu skolēni izteikušies, ka ir maz skolas mācību grāmatu, pat skolas bibliotēkas grāmatu, kuras viņi izvēlētos lasīt pēc pašu iniciatīvas (Guthrie & Coddington, 2009).

Skolēnu iesaistīšanās lasīšanā nozīmīga loma ir skolotājiem, skolēnu vecākiem un klases biedriem. Starptautiskā lasītprasmes asociācija – International Literacy Association (ILS) apkopo jaunāko pētījumu rezultātus par lasītprasmi un publicē zinātnieku izstrādātos ieteikumus lasītprasmes veicināšanai, piemēram, skolēnu iesaistīšanās lasīšanā ir ievērojama augstāka, ja lasāmie teksti un ar tiem saistītie uzdevumi ir saistīti ar viņu pašu dzīvi; skolēniem var dot nelielus uzdevumus, piemēram, rakstīt 3 minūšu "lasīšanas dienasgrāmatu", kurā viņi reflektē, kā izlasītais ir saistīts ar viņu dzīvi. Skolēniem ir daudz augstāka motivācija lasīt, ja viņi paši var izvēlēties, ko un kā lasīt, tai skaitā "reālās dzīves" dokumentus, tekstus viedierīcēs utt. (Gambrell, 2011b). Lai sasniegtu labus/augstus rezultātus lasīšanā, nozīmīgs ir laiks, ko skolēni pavada lasot – jo vairāk un ilgāk skolēni lasa, jo augstāki ir viņu sasniegumi lasītprasēm, teksta detalizētā izpratnē, teksta interpretācijā, teksta pārnestās un simboliskās nozīmes izpratnē. Skolēniem ir arī ļoti svarīgi, ka viņi par izlasīto var apspriesties ar saviem vienaudžiem, diskutēt par problēmām, kuras skartas grāmatās, izteikt savu viedokli, kā arī savas grāmatas aizlienēt draugiem un pēc tam runāt par izlasīto. Tāpat nozīmīgi ir tas, ka skolēni vēlas un izvēlas lasīt sarežģītas grāmatas un ir pateicīgi skolotājam par sniegto palīdzību šādu tekstu "atšifrēšanā"; viņi drīzāk neizvēlas grāmatas, kuras klases grāmatplauktā ir marķētas ar atzīmi "viegli lasāmas". Skolēniem nozīmīgas ir skolotāja uzslavas un nelieli apbalvojumi par veiksmīgi izpildītu uzdevumu, kas saistīts ar sarežģītas grāmatas lasīšanu (Gambrell, 2011b). "Ja mēs vēlamies, lai skolēni novērtētu lasīšanu un akadēmisko vidi, mums jābūt pietiekami gudriem, lai veidotu tādu mācību vidi, kurā tiktu nodota vēsts, ka lasīšana un mācīšanās ir vislabākā balva (Gambrell, 2011a).

PISA pētījumu dalībnieki ir 15 gadus veci skolēni (PISA 2018 tie ir 2002. gadā dzimuši skolēni). PISA 2018 statistiskajā izlasē no Latvijas piedalījās 5303 skolēni, no Igaunijas - 5316 skolēni un no Somijas – 5649 skolēni (OECD, 2019a). PISA 2018 un PISA 2009 pamatpētījuma dati tika savākti attiecīgi 2018. gadā un 2009. gadā.

Latvijas, Igaunijas un Somijas skolēnu vidējie sasniegumi PISA 2018 un PISA 2009 pētījumā attēloti 1. tabulā (OECD, 2019a). Igaunijas sasniegumi OECD PISA programmā lasīšanas un citās jomās pieaug, Somijas sasniegumi samazinās, taču abu šo valstu vidējo sasniegumu līmenis ir ievērojami virs OECD valstu vidējā līmeņa. Igaunijas skolēnu lasīšanas kompetence PISA 2018 pētījumā jau ir labākā ES un OECD valstu vidū. Latvijas skolēnu sasniegumi ir OECD valstu vidējā līmenī vai nedaudz zemāk.

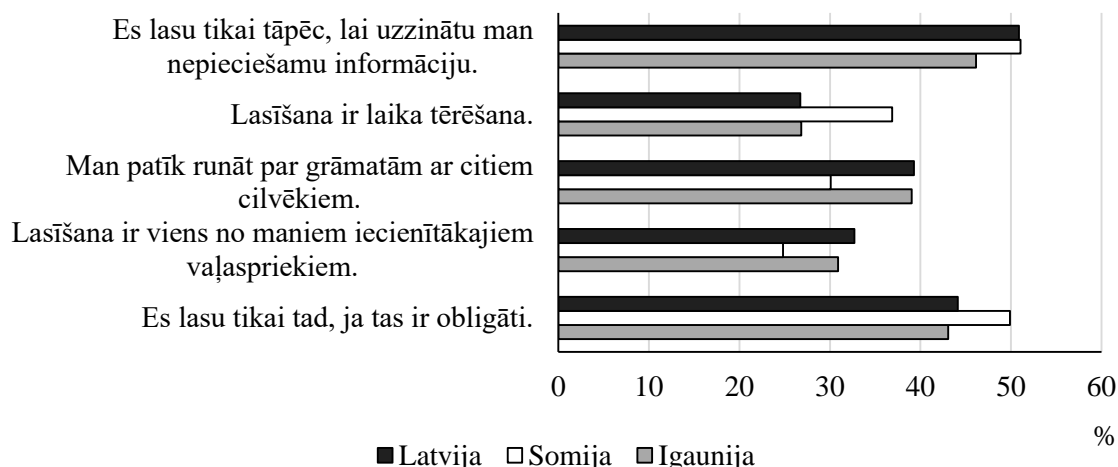
1.tabula. Skolēnu vidējie sasniegumi lasīšanā (OECD, 2019a)
Table 1 Students' average reading achievement (OECD, 2019a)

Valsts*	PISA 2009	PISA 2018
Igaunija	501	523
Somija	536	520
OECD valstu vidējie sasniegumi	491	487
Latvija	484	479

*Valstis tabulā sakārtotas dilstošā secībā pēcskolēnu sasniegumiem PISA 2018 pētījumā

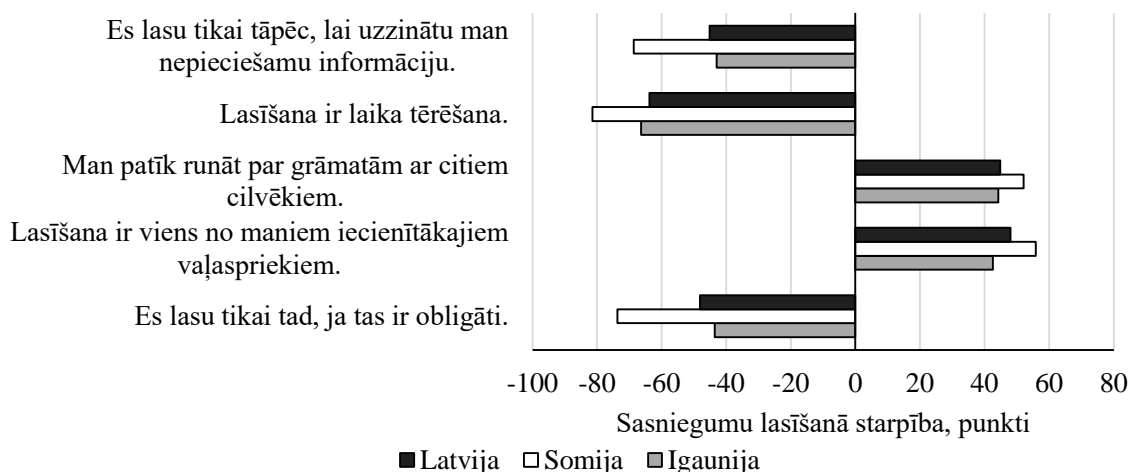
Piecpadsmit gadus veco skolēnu iesaistīšanos lasīšanā labi parāda PISA 2018 aptaujas jautājumu grupa, atbildes uz kuru parādītas 1. attēlā. Pozitīvas atbildes uz aptaujas jautājumu “Lasīšana ir viens no maniem iecienītākajiem vaļaspriekiem” sniedz tikai viena ceturtdaļa skolēnu Somijā (25%) un aptuveni trešdaļa skolēnu Latvijā (33%) un Igaunijā (31%). Turpretī pat 37% skolēnu Somijā un 27% skolēnu Latvijā un Igaunijā uzskata, ka lasīšana ir laika tērēšana. Kopumā šī jautājumu grupa parāda, ka Somijas skolēniem ir negatīvāks viedoklis par iesaistīšanos lasīšanā savam priekam nekā Latvijas un Igaunijas skolēniem, kuru attieksmes pret lasīšanu savam priekam ir aptuveni vienādas.

Salīdzinot 1. attēlā redzamās skolēnu attieksmes PISA 2018 pētījumā ar PISA 2009 rezultātiem, iegūstam, ka Somijā ir ievērojami samazinājies to skolēnu relatīvais skaits, kuriem lasīšana ir vaļasprieks (no 34% līdz 25%), toties pieaudzis to skolēnu skaits, kuri lasa kad tas ir obligāti (no 34% līdz 50%) vai ir nepieciešama informācija (no 36% līdz 51%). Iespējams, Somijas vidējo sasniegumu lasīšanā samazinājums PISA 2018, salīdzinot ar PISA 2009, ir saistīts ar šo ievērojamo motivācijas kritumu. Latvijas un Igaunijas skolēniem šīs attieksmes tajā pašā periodā – tātad aptuveni pēdējo 10 gadu laikā ir mainījušās relatīvi nedaudz. Vidēji OECD valstīs skolēnu skaits, kuri lasa tikai tad, ja tas ir obligāti, ir pieaudzis no 40% 2009. gadā līdz 49% 2018.gadā.

1.attēls. *Skolēnu iesaistīšanās lasīšanā savam priekam* (atbilžu “pilnīgi piekrītu” un “piekrītu” skaits procentos PISA 2018 Latvijā, Somijā un Igaunijā)
 Figure 1 *Students’ engagement in reading for fun* (percentage of answers “strongly agree” and “agree” in PISA 2018 in Latvia, Finland and Estonia)

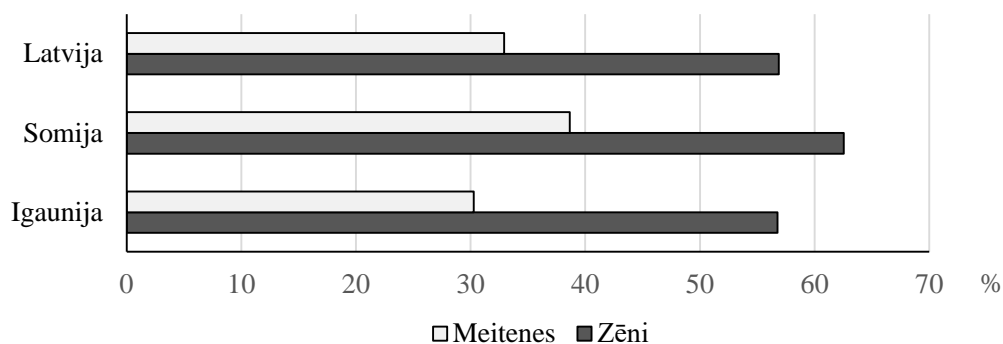
Skolēniem, kuriem lasīšana ir viens no iecienītākajiem vaļaspriekiem un kuriem patīk runāt par grāmatām ar citiem cilvēkiem sasniegumi PISA 2018 testā ir daudz augstāki (par 43 līdz 56 punktiem, standartnovirzes sasniegumu datiem Latvijā, Igaunijā un Somijā attiecīgi ir 90, 93 un 100 punkti), salīdzinot ar viņu vienaudžu, kuri nepiekrīt šiem apgalvojumiem, sasniegumiem (2. att.).

2.attēls. *Sasniegumu lasīšanā starpība starp tiem skolēniem, kuri atbildējuši piekrītoši (“pilnīgi piekrītu” un “piekrītu”) un noliedzoši (“pilnīgi nepiekrītu” un “nepiekrītu”) uz attēlā redzamajiem jautājumiem* (PISA 2018 Latvijā, Somijā un Igaunijā)
 Figure 2 *The difference in reading achievement between those students who answered positive (“strongly agree” and “agree”) and negative (“strongly disagree” and “disagree”) to the questions shown in the figure* (PISA 2018 in Latvia, Finland and Estonia)

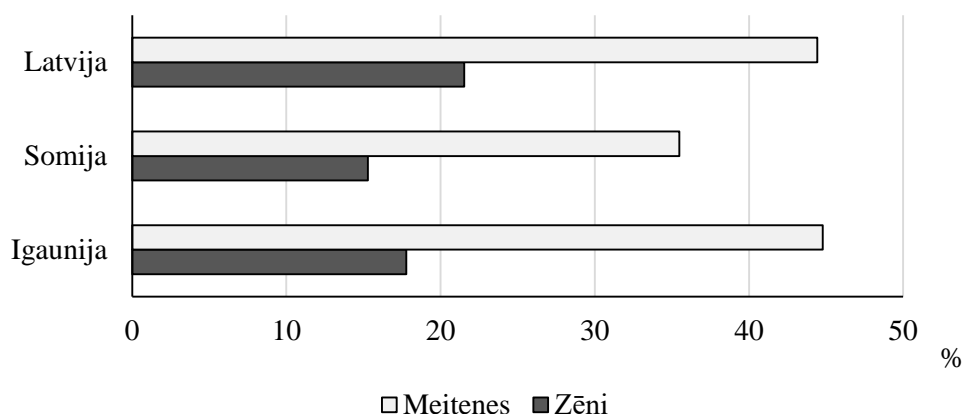
Turpretī, ja skolēni lasa tikai tad, kad tas ir obligāti, vai lai uzzinātu nepieciešamo informāciju un ja viņi uzskata, ka lasīšana ir laika tērēšana, tad viņu sasniegumi ir par 43-81 punktiem zemāki. Kā redzams 2. attēlā, viskrasāk šīs atšķirības ietekmē Somijas skolēnu sasniegumus, Latvijā un Igaunijā sasniegumu atšķirības ir nedaudz mazākas un praktiski vienādas. Tātad lasīšana savam priekam ir ļoti cieši pozitīvi saistīta ar sasniegumiem PISA lasīšanas testā, savukārt, lasīšana tikai it kā “piespiedu kārtā” ir saistīta ar ievērojami zemākiem sasniegumiem. Protams, šeit nevaram runāt par tiešu cēloņsakarību – iesaistīšanās lasīšanā veicina sasniegumus mācībās, savukārt, augstāki sasniegumi paaugstina iesaistīšanos lasīšanā. Salīdzinot šajā aspektā PISA 2018 un PISA 2009 rezultātus, varam secināt, ka iesaistīšanās lasīšanā saistība ar skolēnu sasniegumiem lasīšanas testā būtībā nemaz nav mainījies un tās skaitliskās vērtības ir aptuveni vienādas 2009. gadā un 2018. gadā katrā no aplūkotajām trim valstīm (2.att.).

Kā liecina OECD PISA un arī IEA PIRLS (International Association for Evaluation of Educational Achievement, Progress in International Reading Literacy Study) starptautiskie pētījumi, meiteņu lasīšanas sasniegumi ir ievērojami augstāki nekā zēniem gan sākumskolas, gan pamatskolas izglītības pakāpēs visās pētījumu dalībvalstīs (OECD, 2019b; OECD, 2010; Mullis, Martin, Foy, & Hooper, 2017). Piemēram, PISA 2018 pētījumā lasīšanas sasniegumos meitenes pārspēj zēnus par 52 punktiem Somijā, par 33 punktiem Latvijā un par 31 punktu – Igaunijā. PISA 2018 pētījuma rezultāti parāda (3.att. un 4.att.), ka meitenes daudz vairāk vēlas lasīt savam priekam, savukārt, zēni vairāk lasa tikai tad, kad tas ir obligāti. Ievērojot 2. attēlā parādīto sakarību, ir saprotams, ka daudz augstāka vēlme lasīt savam priekam lielā mērā nosaka arī meiteņu augstākus sasniegumus lasīšanas testā salīdzinājumā ar zēniem.

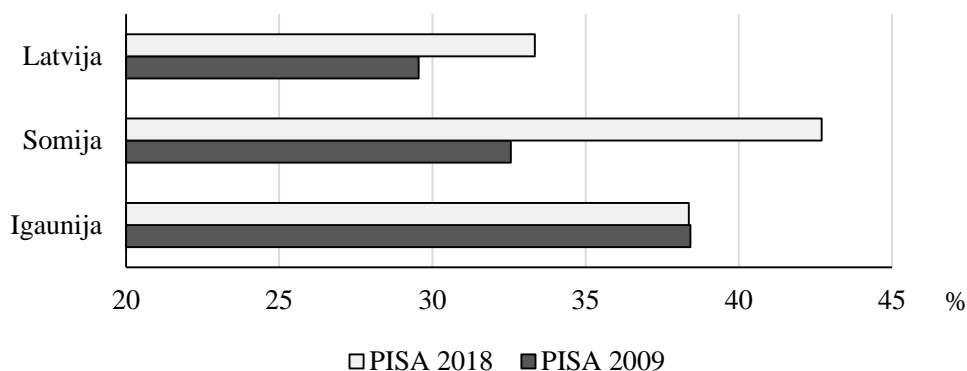
3.attēls. Meiteņu un zēnu relatīvais skaits, kuri piekrīt “Es lasu tikai tad, ja tas ir obligāti” (PISA 2018 Latvijā, Somijā un Igaunijā)

Figure 3 Relative number of girls and boys who agree to "I only read if I have to" (PISA 2018 in Latvia, Finland and Estonia)

4.attēls. Meiteņu un zēnu relatīvais skaits, kuri piekrīt apgalvojumam “Lasīšana ir viens no maniem iecienītākajiem vaļaspriekiem” (PISA 2018 Latvijā, Somijā un Igaunijā)
 Figure 4 The relative number of girls and boys who agree that "Reading is one of my favorite hobbies" (PISA 2018 in Latvia, Finland and Estonia)

Jautājumu grupā “Aptuveni cik ilgi tu parasti lasi sava prieka pēc?” (ņemot vērā visāda veida lasīšanu) relatīvi liels skaits skolēnu izvēlas atbildi “Es nelasu sava prieka pēc” (5.att.). Pie kam šis skaits ievērojami pieaug Somijā – no 33% 2009. gadā līdz 43% 2018. gadā, nedaudz – arī Latvijā (no 30% uz 33%) un tas paliek nemainīgi augsts Igaunijā – 38% (5.att.).

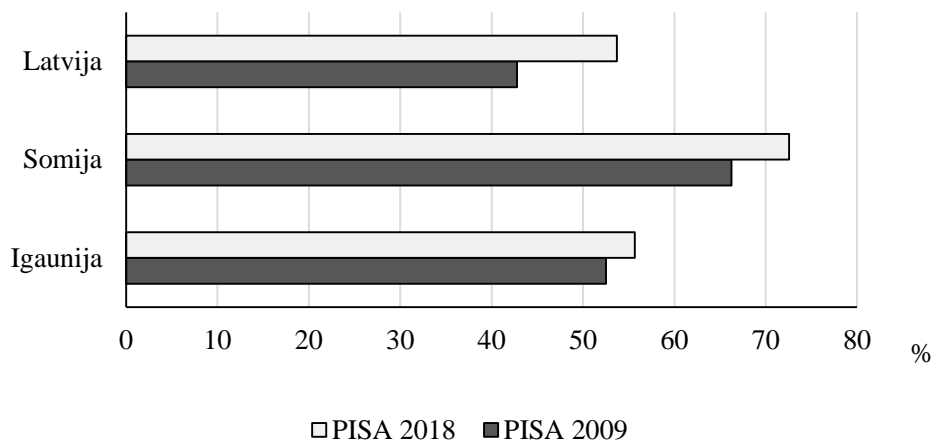

5.attēls. Skolēnu relatīvais skaits, kuri piekrīt apgalvojumam “Es nelasu sava prieka pēc” (PISA 2009 un PISA 2018)
 Figure 5 Relative number of students who agree with the statement "I do not read for fun" (PISA 2009 and PISA 2018)

Sasniegumi PISA testā ir daudz augstāki skolēniem, kuri lasa sava prieka pēc 30 minūtes dienā un vairāk, salīdzinājumā ar skolēniem, kuri nemaz nelasa sava prieka pēc (6.att.). Skolēnu, kuri lasa sava prieka pēc, pārkums lasīšanas testā ir

lielāks PISA 2018 pētījumā, salīdzinot ar PISA 2009, un Somijas gadījumā tas sasniedz pat 73 punktus (6.att.).

6.attēls. Sasniegumu starpība punktos PISA lasīšanas testā skolēniem, kuri lasa 30 minūtes dienā un vairāk un to skolēnu sasniegumiem, kuri nemaz nelasa sava prieka pēc (PISA 2009 un PISA 2018)

Figure 6 Difference in PISA reading scores between students reading 30 minutes per day and more and students not reading for fun at all (PISA 2009 and PISA 2018)

Būtiski atzīmēt, ka pozitīva savstarpēja ietekme starp iesaistīšanos lasīšanā un sasniegumiem lasīšanā ir vērojama praktiski katrā atsevišķā PISA pētījuma dalībvalstī (OECD, 2010; Geske, Grīnfelds, Kangro, & Kiseļova, 2010), tātad gan valstīs ar augstiem, gan zemiem skolēnu vidējiem sasniegumiem, taču nav vērojama korelācija starp iesaistīšanos lasīšanā un vidējiem sasniegumiem starpvalstu līmenī. Tātad tikai iesaistīšanās lasīšanā faktors vien vēl negarantē augstu skolēnu vidējo sasniegumu līmeni starpvalstu salīdzinājumā.

PISA 2018 un PISA 2009 rezultātu salīdzinājums parāda arī skolēnu lasīšanas paradumu līdzīgas izmaiņas gan šajā darbā analizētajās valstīs, gan OECD vidēji. Tā, piemēram, Latvijā skolēnu vidū ir samazinājusies žurnālu, laikrakstu un e-pastu lasīšana, bet pieaugusi “čatošana” tiešsaistē, savukārt, nemainīga palikusi ziņu lasīšana (84%) un praktiskas informācijas meklēšana (80%) tiešsaistē un arī daiļliteratūras (romānu, noveļu, stāstu) lasīšana (30%).

Secinājumi **Conclusions**

1. Rakstā aplūkoti literatūras avoti un OECD PISA pētījuma cikli parāda, ka skolēnu iesaistīšanās lasīšanā ir komplekss jautājums, kura nozīme mūsdienu izglītībā, kultūrā un galu galā arī valstu ekonomiskajā attīstībā ir ļoti liela, jo

- tā ir saistīta ne tikai ar skolēnu sasniegumiem mācībās, bet arī ar viņu spēju dzīves gaitā sekmīgi strādāt noteiktās profesijās un viņu ienākumiem. Tāpēc lasīšanas kompetences un iesaistīšanās lasīšanā sekmēšana nepārtraukti ir arī pētnieku un skolotāju uzmanības lokā un tām ir veltīti daudzi zinātniski darbi un ikdienas pedagoģiskais darbs.
2. OECD PISA 2018 pētījuma jaunākie rezultāti Latvijā, Igaunijā un Somijā pārlicinoši parāda, ka ievērojami augstāka lasīšanas kompetence (t.i. sasniegumi PISA 2018 lasīšanas testā) ir tiem skolēniem, kuri ir vairāk iesaistījušies lasīšanā (lasa savam priekam, lasa vairāk u.c.), salīdzinājumā ar skolēniem, kuri lasa tikai tad, ja tas ir obligāti, un uzskata, ka lasīšana ir laika tērēšana. Minētās sakarības ir līdzīgas PISA 2009 pētījumā konstatētajām.
  3. Meiteņu iesaistīšanās lasīšanā ir ievērojami augstāka nekā zēniem un tā lielā mērā ir saistīta ar meiteņu augstāku kompetenci lasīšanā.
  4. Skolēnu, it sevišķi zēnu, iesaistīšanās lasīšanā var būt viens no izglītības kvalitātes un tieši lasīšanas kompetences paaugstināšanas faktoriem.
  5. Pēdējo 10 gadu laikā skolēnu iesaistīšanās lasīšanā ir ievērojami samazinājusies Somijā, ar ko, iespējams, daļēji ir saistīta lasīšanas vidējo sasniegumu samazināšanās Somijā. Toties Latvijā un Igaunijā šīs skolēnu attieksmes attiecībā uz lasīšanu ir savstarpēji visai līdzīgas un tajās nav būtisku izmaiņu 10 gadu laikā, kas nosaka nepieciešamību turpināt pētījumus par vēl citu faktoru ietekmi uz lasīšanas kompetences vidējo līmeni un izmaiņu tendencēm Latvijā, Igaunijā un Somijā.

Summary

The paper analyses students' reading engagement and its connection with their reading competence using the literature sources and the results of 15-years old students of Latvia, Estonia and Finland in OECD PISA 2018 and OECD PISA 2009 reading test and their opinions about their engagement in reading. The present study is based on the comparative analysis of the cognitive data and students' survey data of PISA 2018 and PISA 2009, using the OECD PISA international data bases.

Estonia and Finland have been chosen for the comparison as countries with very high students' achievement in the OECD PISA programme, both as countries of our region which, like Latvia, are also EU and the OECD countries. Estonia is also Latvia's neighbouring country with which we are connected actually through a common education system in a certain stage of history until regaining the independence of our countries in 1991.

Key conclusions gained from the study:

1. Students' reading engagement is a complex issue the importance of which in today's education, culture and in the end also in the economic development of countries is very huge because it is connected not only with students' achievement in learning but also with their ability to work successfully all through their life in concrete professions and their income. Therefore the development of the reading engagement and the reading competence has continuously been in the attention of

- researchers and teachers and many scientific researches and everyday pedagogical work are devoted to it.
2. The latest results of the OECD PISA 2018 in Latvia, Estonia and Finland convincingly show that the reading competence (i.e., results in PISA 2018 reading test) is considerably higher to those students who read for fun in comparison with those students who read only when it is compulsory and who consider that reading is the waste of time. The above mentioned relationships are analogical to those stated in the PISA 2009 study.
  3. The girls' enjoyment in reading is considerably higher than that of the boys and it is largely connected with the girls' higher competence in reading.
  4. The promotion of students', especially boys' reading engagement can be one of the factors for increasing the quality of education and the reading competence, in particular.
  5. During the last 10 years the reading for pleasure and finding enjoyment in reading has decreased significantly in Finland which probably could be partly connected with decreasing of the average reading achievement in OECD PISA studies in Finland. But in Latvia and Estonia these attitudes of students to reading are quite similar to each other and there have not been significant changes over the last 10 years which determines the necessity to continue the studies about the impact of also other factors on the average level of the reading competence and the change trends in Latvia, Estonia and Finland.

Literatūra References

- Gambrell, L.B. (2011a). *Motivation in the school reading curriculum*. Retrieved from <https://rdlg579.files.wordpress.com/2015/06/motivation-in-the-school-reading-curriculum-gambrell-copy.pdf>
- Gambrell, L.B. (2011b). Seven Rules of Engagement: What's Most Important to Know About Motivation to Read. In *The Reading Teacher*, 65(3) (November 2011), 172-178.
- Geske, A., Grīnfelds, A., Kangro, A., & Kiseļova R. (2010). *Ko skolēni zina un prot – kompetence lasīšanā, matemātikā un dabaszinātnēs. Latvija OECD valstu Starptautiskajā skolēnu novērtēšanas programmā*. Rīga: Latvijas Universitāte.
- Geske, A., Grīnfelds, A., Kangro, A., Kiseļova, R., & Mihno, L. (2015). *Izglītības kvalitāte starptautiskā salīdzinājumā. Latvija OECD valstu Starptautiskajā skolēnu novērtēšanas programmā*. Monogrāfiju sērija *Izglītības pētniecība Latvijā*. Nr. 7. A. Kangro redakcijā. Rīga: Latvijas Universitāte.
- Guthrie, J., & Wigfield, A. (2000). Engagement and motivation in reading. In Kamil, M. et al. (Eds.), *Handbook of reading research* (pp. 403-424). Lawrence Erlbaum Associates, Mahwah, NJ.
- Guthrie, J.T., & Coddington, C.S. (2009). Reading Motivation. In Wigfield, A., Wentzel, K.R. (Eds.), *Handbook of motivation at school*. New York, NY; London: Routledge.
- Guthrie, J., Klauda, S., & Ho, A. (2013). Modeling the relationships among reading instruction, motivation, engagement, and achievement for adolescents, *Reading Research Quarterly*, 48(1), 9-26. DOI: <http://dx.doi.org/10.1002/rrq.035>.
- Hidi, S.E., & Renninger, K.A. (2019). Introduction: Motivation and Its Relation to Learning. In Renninger K.A., Hidi S.E. (Eds.), *The Cambridge Handbook of Motivation and Learning*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Kangro, A., & Geske, A. (2001). *Zināšanas un prasmes dzīvei. Latvija OECD valstu Starptautiskajā skolēnu novērtēšanas programmā 1998.-2001.* Rīga: Mācību grāmata.
- Kirsch, I., Braun, H., Yamamoto, K., & Sum, A. (2007). *America's perfect storm: Three forces changing our nation's future.* Retrieved from https://www.ets.org/Media/Education_Topics/pdf/AmericasPefectStorm.pdf
- Lazdiņa, S. (2019). In *Auziņš, A. Labai lasītprasmei – visu iesaistīto pušu saskanīgu kopdarbu!* Pieejams <https://skola2030.lv/lv/jaunumi/blogs/labai-lasitprasmei-visu-iesaistito-pusu-saskanigu-kopdarbu>
- Mullis, I.V.S., Martin, M.O., Foy, P., & Hooper, M. (2017). *PIRLS 2016 International Results in Reading.* Retrieved from Boston College, TIMSS & PIRLS International Study Center website. Retrieved from <http://timssandpirls.bc.edu/pirls2016/international-results/>
- Namsone, D., & Oliņa Z. (2018). Kā vērtē kompleksu sniegumu In D.Namsone (Ed.), *Mācīšanās lietpratībai.* Kolektīvā monogrāfija. Pieejams <https://www.siic.lu.lv/skolam/petnieciba/monografija-macisanas-lietpratibai/>
- OECD. (2009). *PISA 2009 Assessment Framework. Key competencies in reading, mathematics and science.* OECD Publishing, Paris.
- OECD. (2010). *PISA 2009 Results: Learning to Learn – Student Engagement, Strategies and Practices (Volume III).* OECD Publishing, Paris.
- OECD. (2017). *PISA for Development Assessment and Analytical Framework: Reading, Mathematics and Science, Preliminary Version,* OECD Publishing, Paris.
- OECD. (2018). *The Future of Education and Skills 2030.* OECD Publishing, Paris.
- OECD. (2019a). *PISA 2018 Results (Volume I): What Students Know and Can Do,* PISA, OECD Publishing, Paris. DOI: <https://doi.org/10.1787/5f07c754-en>.
- OECD. (2019b). *PISA 2018 Results (Volume II): Where All Students Can Succeed,* PISA, OECD Publishing, Paris. DOI: <https://doi.org/10.1787/b5fd1b8f-en>.
- Ryan, R.M., & Deci, E.L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist, 55,* 68-78.
- Rychen, D.S., & Salganik, L.H. (2003). A holistic model of competence. In D.S. Rychen, L.H. and Salganik (Eds.), *Key Competencies for a Successful Life and a Well-Functioning Society* (p. 53). Göttingen: Hogrefe&Huber.
- Wang, J.H., & Guthrie, J.T. (2004). Modeling the effects of intrinsic motivation, extrinsic motivation, amount of reading, and past reading achievement on text comprehension between U.S. and Chinese students. *In Reading Research Quarterly, 39,* 162-186.